

รายงานวิจัยปัญหากระบวนการเลือกตั้งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

Research report on the problems of the election law system according to the
Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2017

รศ.พัฒนะ เรือนใจดี¹, มารุตพงศ์ มาสิงห์²

อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายมหาชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง¹

อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายมหาชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²

Corresponding author E-mail: Marutphong.mas@mcu.ac.th

Received: 02-03-2026;

Revised: 20-05-2026;

Accepted: 22-05-2026

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบทั้งการปกครองและวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งยึดหลักของความเสมอภาค สิทธิ และเสรีภาพ รวมถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยการปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกันและที่สำคัญรัฐบาลที่เป็นผู้ปกครองและบริหารประเทศนั้นจะต้องมาจากปวงชน หัวใจของประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้ง หัวใจของการเลือกตั้ง คือ พรรคการเมือง ซึ่งเป็นคำกล่าวที่เป็นที่นิยมในสังคมประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการที่จะถือว่าประเทศใดมีการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย หรือไม่ ประเทศนั้นจะต้องมีการเลือกตั้ง โดยที่การเลือกตั้งนั้นจะต้องมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมประเทศนั้น ๆ เป็นไปตามหลักสากลประชาธิปไตย อีกทั้งการเลือกตั้งต้องเป็นการสนับสนุนพรรคการเมืองให้เข้มแข็งและมีบทบาทในรัฐสภา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ใช้ระบบรัฐสภา) ที่เปรียบเสมือนเป็นยานพาหนะในการนำพาเหล่าผู้แทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ประเภทของรูปแบบการปกครองประชาธิปไตย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง ได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบาย กับประเภทที่สอง ประชาธิปไตยทางอ้อม ผ่านตัวแทน (Indirect Democracy) ประชาธิปไตยทางอ้อมหรือที่นิยมเรียกกันว่าประชาธิปไตยผู้แทน คือ ระบบของรัฐบาลที่ประชาชนเลือกตัวแทนเพื่อเป็น

ตัวแทนพวกเขาในรัฐสภา และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการบริหารรัฐบาล ระบบการเลือกตั้งถือเป็นวิธีการและกลไกการเปลี่ยนคะแนนเสียงของผู้ออกเสียงเลือกตั้งให้เป็นจำนวนตัวแทนของประชาชนที่ชนะเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ในสภา หรือดำรงตำแหน่งอื่น เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ผู้ว่าการมลรัฐ หรือทำหน้าที่อื่นใดในฐานะตัวแทนของประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งเป็นมาตรวัดระดับของความเป็นประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง และยังเป็นสิ่งที่สถาบันทางการเมืองนำไปใช้กำหนดรูปร่างของกติกาการปฏิบัติ อีกทั้งยังส่งผลต่อการมีรัฐบาลที่จะเข้าไปบริหารประเทศ โดยผู้วิจัยจะหยิบยกระบบการเลือกตั้งที่มีปรากฏทั่วโลก (Electoral System)

คำสำคัญ: ระบบเลือกตั้ง, พรรคการเมือง, รัฐบาล

Abstract

Democracy is a form of both government and a way of life that adheres to the principles of equality, rights, and freedom, including human dignity. In a democratic regime, everyone has equal rights and freedom, and importantly, the government that rules and administers the country must come from the people. The heart of democracy is elections. The heart of elections is political parties, which is a popular saying in societies with democratic regimes. Because whether a country is considered democratic or not, that country must have elections, and the election must be appropriate to the context of that country's society and be in accordance with universal democratic principles. In addition, elections must support political parties to be strong and have a role in parliament (especially in countries that use a parliamentary system), which is like a vehicle for bringing representatives of the people to participate in politics. There are two types of democratic forms of government: the first type is direct democracy, which is a form of government that allows all citizens to participate directly in political decision-making, whether in terms of legislation or policymaking, and the second type is indirect democracy through representatives. Indirect democracy, or popularly known as representative democracy, is a system of government in which citizens elect representatives to represent them in parliament and actively participate in government administration. Electoral system is a method and mechanism for changing the votes of voters into the number of representatives of the people who win the election to serve in the parliament or hold other positions such as president, mayor, governor or

perform other duties as representatives of the people who come from the election. Electoral system is a measure of the level of democracy and is also something that political institutions use to determine the shape of the rules of conduct. It also affects the government that will enter to govern the country. The researcher will pick up the electoral system that appears around the world (Electoral System).

Keywords: Electoral system, Political party, Government

บทนำ

ระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา (Plurality Electoral System or First Past the Post – FPTP) เป็นลักษณะของระบบที่ผู้ได้เสียงข้างมากที่สุดเหนือผู้สมัครคนอื่นในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ชนะเลือกตั้ง ไม่ว่าจะได้คะแนนเท่าใดก็ตาม และไม่จำเป็นต้องได้คะแนนเสียงเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (เกินร้อยละ 50 ขึ้นไปหรือไม่) ของผู้มาออกเสียงเลือกตั้ง เป็นระบบที่เข้าใจง่ายที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับระบบเลือกตั้งอื่นที่ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบเมื่อพิจารณาจากรูปแบบสากล ดังนี้

ระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา หนึ่งเขต หนึ่งคน¹ (Single – Member Districts/ Constituencies – SMD) เป็นลักษณะระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาที่พบเห็นเป็นส่วนใหญ่ ใช้ควบคู่กับเขตเลือกตั้งที่มีตัวแทนได้ 1 คน มีชื่อเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า “หนึ่งเขต หนึ่งคน” ประเทศที่ใช้ระบบนี้ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา อินเดีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทยใช้ระบบนี้ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550² และกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

¹สำหรับประเทศไทยได้ใช้ระบบเขตเสียงข้างมากธรรมดาหนึ่งเขตหนึ่งคนเพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ.2560 โดยใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตในการเลือกตั้ง พ.ศ.2544 พ.ศ.2548 พ.ศ.2554 พ.ศ.2562 และ พ.ศ. 2566

²โดยรัฐธรรมนูญพ.ศ.2550 ได้มีการแก้ไขในพ.ศ.2554 เพื่อเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งแบบระบบเขตเสียงข้างมากธรรมดาหนึ่งเขตหลายคนที่ใช้ในการเลือกตั้งพ.ศ.2550 มาเป็นระบบเขตเสียงข้างมากธรรมดาหนึ่งเขตหนึ่งคน คูใน สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2554 ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนที่ 13 ก, (ราชกิจจานุเบกษา, 23 มิถุนายน 2563).

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา หนึ่งเขต หนึ่งคน เป็นระบบที่เข้าใจง่ายทั้งสำหรับผู้ออกเสียงเลือกตั้งและผู้จัดการเลือกตั้ง การนับคะแนนรู้ผลแพ้-ชนะ เป็นไปอย่างรวดเร็ว เป็นระบบที่โดยทั่วไป เชื่อให้พรรคการเมืองจัดตั้งรัฐบาลได้โดยใช้เวลาไม่นาน หลังการเลือกตั้งสิ้นสุดลง แต่ไม่ได้เป็นการรับประกันว่าผู้ชนะจะเป็นตัวแทนของประชาชนที่มีจำนวนมากพอที่จะอ้างความชอบธรรมว่ามาจากการยอมรับของเสียงส่วนใหญ่จริง ๆ ซึ่งถ้าหากนำคะแนนเสียงของผู้ที่ไม่ได้เลือกผู้ชนะมารวมกัน อาจมากกว่าจำนวนคนที่เลือกผู้ชนะก็อาจเป็นไปได้ หากผู้ออกเสียงเลือกผู้สมัครอย่างกระจัดกระจายทำให้แม้ผู้ได้รับเลือกตั้งชนะด้วยคะแนนเสียงมากที่สุด ก็ยังไม่ถึงครึ่ง ซึ่งไม่เป็นการสะท้อนเจตนาของประชาชน มีปัญหาว่าจะสามารถแยกแยะได้หรือไม่ว่าผู้สมัครของพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งนั้น ประชาชนเลือกบุคคลนั้น เพราะคุณสมบัติของบุคคลหรือเพราะชื่อเสียงและนโยบายของพรรคที่สังกัด เป็นการเชื่อให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่ได้เปรียบจากการแปรคะแนนเสียงให้เป็นที่นั่งในสภา หากผู้ลงคะแนนเสียงกระจัดกระจายและผู้ชนะอันดับหนึ่งได้คะแนนเสียงไม่ถึงกึ่งหนึ่งซึ่งน้อยกว่าคะแนนเสียงรวมของผู้แพ้ทั้งหมดจนเกิดปรากฏการณ์ ได้ที่นั่งในสภาเป็นสัดส่วนที่มากกว่าสัดส่วนของคะแนนเสียงโดยรวมที่ได้รับ

ระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา หนึ่งเขต หลายคน³ (Multi – Member Districts/Constituencies – MMD) เป็นลักษณะระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาที่ในเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้หลายคน⁴ ผู้ออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนสามารถเลือกผู้สมัครได้หลายคน โดยเลือกตามหมายเลขประจำตัวของผู้สมัครแต่ละคน แม้จะสังกัดพรรคเดียวกัน แต่ผู้สมัครจะมีหมายเลขที่แตกต่างกัน บางครั้งเรียกว่า “ระบบเรียงเบอร์” แต่ไม่เกินจำนวนของผู้แทนหรือที่นั่งที่พึงมีในเขตเลือกตั้งนั้น เช่น เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้ 2 คน ผู้ลงคะแนนสามารถเลือกผู้สมัครได้ 2 คน โดยไม่จำเป็นต้องเลือกผู้สมัครจากพรรคเดียวกัน (อาจเลือกคนละพรรค หรือพรรคเดียวกันก็ได้) ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบจำนวนผู้แทนที่พึงมีในเขตนั้น เป็นผู้ชนะได้รับ

³ประเทศไทย ได้มีการนำระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา ประเภท หนึ่งเขต หลายคน มาใช้ในการเลือกตั้งตามช่วงเวลาดังนี้ **ช่วงที่ 1** การเลือกตั้ง พ.ศ.2491(ครั้งแรก) ซึ่งเป็นการรวมเขตหลายจังหวัด , พ.ศ.2492, พ.ศ. 2495, พ.ศ.2500, พ.ศ.2500 (ครั้งที่ 2) และ พ.ศ. 2512 **ช่วงที่ 2** ต่อมาการเลือกตั้ง พ.ศ. 2518 เปลี่ยนเป็นการรวมเขตหลายอำเภอในจังหวัดเป็น 1 เขต พ.ศ. 2519, พ.ศ.2522, พ.ศ.2526, พ.ศ.2529, พ.ศ. 2531, พ.ศ. 2535, พ.ศ.2535 ครั้งที่ 2, พ.ศ. 2538, พ.ศ.2539 **ช่วงที่ 3** การเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 รวมเขตหลายอำเภอในจังหวัดเป็น 1 เขต

⁴อรุณสิทธิ์ พานแก้ว. "พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง." ใน การเมือง อำนาจ ความรู้: หลักรัฐศาสตร์เบื้องต้น สำนักธรรมศาสตร์, ประจักษ์ ก้องกีรติ (บรรณาธิการ), 273-306. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์, 2564.

เลือกตั้ง ลักษณะของระบบนี้ ประเทศไทยใช้ในระบบนี้ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เรียกชื่ออย่างไม่เป็นทางการว่า “ระบบรวมเขต เรียงเบอร์” เป็นระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาที่ในเขตเลือกตั้งมีตัวแทนแตกต่างกันตั้งแต่ 1 คน ถึง 3 คน ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในเขตนั้น ผู้ใช้สิทธิแต่ละคนออกเสียงได้ตามจำนวนตัวแทนที่เขตนั้นมี 1-3 เสียงและสามารถแยกลงคะแนนให้ผู้สมัครที่มาจากคนละพรรคก็ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เป็นการศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งในแบบเขต และแบบบัญชีรายชื่อ โดยเป็นการศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีของสากลประเทศ ที่อยู่ในระบบการเมือง ระบบรัฐสภา
2. นำกรอบแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น มาศึกษาเปรียบเทียบ ควบคู่กับการศึกษา ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ วิจัยระบบการเลือกตั้งและที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อทำการวิเคราะห์ วิจัย และชี้ให้เห็น จุดอ่อน จุดแข็ง ของที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งในแบบเขต และแบบบัญชีรายชื่อ
3. นำสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ วิจัย ดังกล่าวข้างต้น มาทำการศึกษาเปรียบเทียบ ในข้อเด่นและข้อด้อยเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการเสนอตัวแบบของระบบการเลือกตั้ง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประเทศไทยเพื่อที่จะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระบบการเมืองในระบบรัฐสภาต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของการเลือกตั้ง โดยประกอบด้วยงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ วิทยานิพนธ์ ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ชนิดาภา มงคลเลิศพล. (2560). *ระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย : ศึกษากรณีระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสม* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).

2. พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ. (2562). ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบผสมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

3. ปิยนันท์ ช่างวงษ์หล้า. (2564). ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

4. ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2566). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ระบบเลือกตั้งเพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมคุณภาพประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.

5. อำนาจ ธนันทชัย. (2566). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ปัญหาและผลกระทบจากการแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 และ พ.ศ.2566. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เป็นการศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการเมืองระบบรัฐสภา ซึ่งให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองอย่างยิ่ง โดยศึกษาแนวความคิดเรื่องบทบาทของพรรคการเมือง ในการเมืองระบบรัฐสภา เน้นที่การใช้อำนาจอธิปไตยในการควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน (Check and Balance Power) ในการเมืองระบบรัฐสภาอย่างชัดเจน

ขอบเขตของการวิจัย (Research scope)

เนื่องจากการวิจัยดังกล่าวนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาถึงรูปแบบหรือโมเดลที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการเลือกตั้งของต่างประเทศ ในประเทศที่ใช้ระบบการเมืองการปกครองในระบบรัฐสภาเป็นสำคัญ ซึ่งจะพบว่าประเทศที่อยู่ในระบบรัฐสภาจะมีการกำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้แตกต่างกัน บางประเทศจะมีแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเขตเลือกตั้ง อย่างเดียว บางประเทศจะมีทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นแบบที่มาจากเขตเลือกตั้งผสมกับแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งในลักษณะของรูปแบบดังกล่าวนี้จะเป็นการศึกษาทั้งในรูปแบบของ สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือหรือประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น

และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อที่จะนำรูปแบบดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับกรณีของประเทศไทย โดยเฉพาะกรณีของประเทศไทยจะเป็นการศึกษาจากพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 โดยการศึกษาถึงตัวกฎหมายดังกล่าว รวมทั้งประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการนำกฎหมายดังกล่าวไปใช้บังคับและเกิดปัญหาขึ้น ทั้งนี้เพื่อที่จะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศ กฎหมายไทยที่เกิดและข้อเท็จจริงที่พบและเสนอตัวแบบและรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเปิดโอกาสให้พรรคขนาดเล็กสามารถมีตัวแทนของตนได้รับเลือกตั้ง หากไม่มีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำ⁵ เพราะโดยส่วนมากในการเลือกตั้งใน

⁵การบดเศษของ ส.ส. บัญชีรายชื่อของการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2562 เป็นการบดเศษเพิ่มให้ในพรรคที่ได้คะแนนเศษเยอะที่สุดเท่านั้น มิใช่บดเศษให้พรรคที่ยังต้องมีจำนวน ส.ส. พังมีเพิ่มขึ้นมาอีก

อันดับ	พรรคการเมือง	คะแนนรวม	คะแนนรวม / คะแนนเฉลี่ย	นับเฉพาะจำนวน เต็ม	เศษ (เลือก 9 อันดับมาก ที่สุด)	รวม ส.ส. บัญชีรายชื่อ
1	พลังประชารัฐ	8,441,274	23.7371	23	0.7371	24
2	เพื่อไทย	7,881,006	22.1616	22	0.1616	22
3	อนาคตใหม่	6,330,617	17.8019	17	0.8019	18
4	ประชาธิปัตย์	3,959,358	11.1338	11	0.1338	11
5	ภูมิใจไทย	3,734,459	10.5014	10	0.5014	11
6	เสรีรวมไทย	824,284	2.3179	2	0.3179	3
7	ชาติไทยพัฒนา	783,689	2.2038	2	0.2038	2
8	เศรษฐกิจใหม่	486,273	1.3674	1	0.3674	2
9	ประชาชาติ	481,490	1.3540	1	0.3540	2
10	เพื่อชาติ	421,412	1.1850	1	0.1850	1
11	รวมพลังประชาชาติไทย	415,585	1.1686	1	0.1686	1
12	ชาติพัฒนา	244,770	0.6883	0	0.6883	1

ระบบแบ่งเขต พรรคการเมืองขนาดใหญ่มักจะผูกขาดชัยชนะ อย่างไรก็ตามระบบเลือกตั้งนี้ ก็ไม่อาจทำให้สามารถมีพรรคการเมือง พรรคเดียว ได้เสียงข้างมากเด็ดขาดในสภา ซึ่งอาจทำให้เกิดการจัดตั้ง รัฐบาลผสม Coalition Government นำมาซึ่งการทำให้ระบบการเมืองขาดเสถียรภาพ ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ เนื่องจากเขตเลือกตั้งมีขนาดใหญ่ นับประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง อาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนกับประชาชนห่างเหินกัน การดูแลประชาชนในพื้นที่เกิดขึ้นได้ยาก

ระบบเลือกตั้งผสม แบบผสมเสียงข้างมาก หรือ แบบผสมคู่ขนาน บัตรสองใบ⁶ (Mixed – Member Majoritarian – MMM) หรือ Parallel System เป็นระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ ส.ส. 2 ประเภท คือ ส.ส. แบบ แบ่งเขต และ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ (สัดส่วน) โดยทั้งสองระบบจะมีอิสระจากกัน ทั้งสองระบบที่นำมาผสมกัน (แบ่งเขต + บัญชีรายชื่อ) จะมีวิธีการคิดคะแนนที่ แยกต่างหากจากกัน โดยจะไม่นำคะแนนจากระบบการเลือกตั้งทั้ง 2 ระบบ มาคิดรวมกัน การไม่นำคะแนนมาคิดรวมกัน ทำให้พรรคที่ได้ที่นั่งนั้นสะท้อนคะแนนที่ประชาชนเลือกเข้ามา โดยเฉพาะในระบบสัดส่วน และไม่ขึ้นอยู่กับจำนวน ส.ส. แบบแบ่งเขต โดยทั่วไประบบนี้ได้รับความนิยมมากกว่าระบบผสม MMP เพราะมีความสลับซับซ้อนน้อยกว่า ง่ายต่อความเข้าใจของผู้ออกเสียงและผู้คิดคะแนน

13	พลังท้องถิ่นไทย	214,189	0.6023	0	0.6023	1
14	รักแผ่นดินประเทศไทย	134,816	0.3791	0	0.3791	1
15	พลังปวงชนไทย	80,186	0.2255	0	0.2255	0
16	พลังชาติไทย	73,421	0.2065	0	0.2065	0
17	ประชาธิปไตย	69,431	0.1952	0	0.1952	0
18	พลังไทยรักไทย	60,434	0.1699	0	0.1699	0
19	ไทยศรีวิไลย์	60,354	0.1697	0	0.1697	0
20	ครูไทยเพื่อประชาชน	56,633	0.1593	0	0.1593	0
รวม				91		100

⁶ประเทศไทยได้ใช้ระบบผสมในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2544 , พ.ศ.2548, พ.ศ. 2549 ใช้ระบบเลือกตั้งแบบเขตเสียงข้างมากธรรมดา หนึ่งเขต หนึ่งคน + ระบบบัญชีรายชื่อ, การเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2550 ใช้ระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา หนึ่งเขต หลายคน + ระบบบัญชีรายชื่อ, การเลือกตั้งปี พ.ศ.2554, พ.ศ.2557, พ.ศ.2566 ใช้ระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา หนึ่งเขต หนึ่งคน + ระบบบัญชีรายชื่อ

ระบบเลือกตั้งผสม แบบจัดสรรปันส่วนผสม Mixed – Member Apportionment System – MMA เป็นระบบการเลือกตั้งแบบผสม⁷ ระหว่างระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดา Simple Majority System จากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต และระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยมีบัญชีรายชื่อ หรือไม่มีบัญชีรายชื่อ โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนจะมีคะแนนเสียงเพียง 1 คะแนน เพื่อใช้ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขต และมีบัตรเลือกตั้งเพียง 1 ใบ เพื่อใช้สำหรับการลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. แบบเขต ประเทศไทยใช้ระบบนี้ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าระบบนี้อาจส่งผลให้ผลเลือกตั้งบิดเบือนและเบี่ยงเบนเจตนารมณ์ของผู้เลือกตั้ง การให้ผู้ออกเสียงมีบัตร 1 ใบ ที่เลือกทั้งแบบเขตและนำคะแนนแบบเขตไปคิดเป็นที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ จึงไม่สมเหตุสมผล เพราะในทางความเป็นจริงผู้สมัครบางคนอาจได้รับการเลือกตั้งเข้าสภาด้วยคุณสมบัติ หรือฐานเสียงของตนมากกว่าพรรค จึงเป็นการยากที่จะใช้ระบบการเลือกตั้งแบบนี้มาสะท้อนความนิยมของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองหรือต่อบุคคล อีกทั้งยังเป็นการเอื้อให้เกิดโครงสร้างการแข่งขันที่เน้นตัวบุคคล มากกว่าการส่งเสริมพรรคการเมือง การเอาคะแนนแบบเขตไปคิดแบบบัญชีรายชื่อจึงไม่สมควร เพราะจะทำให้มีการคัดตัวผู้สมัคร ส.ส. ที่มีฐานเสียงสนับสนุนไปสังกัดพรรคของตน แทนที่จะเป็นการส่งเสริมให้พรรคการเมืองต่อสู้กันด้วยนโยบาย ทำให้พรรคที่ก้าวหน้าซื้อตัว ส.ส. ได้ที่นั่งในสภาเป็นจำนวนมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการพิจารณาระบบการเลือกตั้งที่มีปรากฏอยู่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560 จะพบว่าในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560 จะเป็นลักษณะผสมผสานของการเลือกตั้งนั้นคือมีลักษณะของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นทั้งแบบเขตและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปตามแบบบัญชีรายชื่อ หากแต่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 นั้นมีการบังคับใช้อยู่ในการเลือกตั้งใน 2 ปี กล่าวคือ ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งที่เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2560 ภายหลังจากที่มีการรับร่างในการลงประชามติที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต 350 คนและแบบบัญชีรายชื่อ 150 คน เป็นการผสมผสานกันระหว่างผู้แทนราษฎรในแบบเขตหรือที่เรียกกันว่า เขตเลือกตั้งเดียวและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสามารถออกเสียงเลือกตั้งได้เพียงเสียงเดียว (มิใช่ผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งจะมีสิทธิในการ

⁷ พัฒนะ เรือนใจดี, กฎหมายว่าด้วยระบบพรรคการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2565), เลขหน้า 263-267.

ออกเสียงเลือกตั้งได้ หนึ่งเสียงบ้าง สองเสียงบ้าง สามเสียงบ้าง หรือที่เราเรียกว่า 1 เขตแต่สามารถเลือกได้ 3 คน 2 คน หรือ 1 คน แต่เป็นลักษณะ ระบบเลือกตั้งแบบเขต เสียงข้างมากธรรมดา หนึ่งเขต หนึ่งคน (Single – Member Districts/ Constituencies – SMD) หรือที่ตรงกับ รากฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ที่กล่าวว่า 1 คน 1 เสียง One man one Vote นั้นเอง) ลักษณะดังกล่าวนี้จึงทำให้สภาผู้แทนราษฎรในแบบเขตมีจำนวน 350 คน โดยพื้นที่การเลือกตั้งจึงมี 350 เขต กล่าวสำหรับวิธีในการคิดคำนวณในแบบบัญชีรายชื่อจะเป็นลักษณะของบัญชีรายชื่อที่มีการคำนวณที่เรียกว่า ระบบเลือกตั้งผสม แบบจัดสรรปันส่วนผสม Mixed – Member Apportionment System – MMA ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะพบว่า มีการกำหนดให้มีบัตรในการเลือกตั้งเพียงบัตรเดียว และลักษณะของการกาบาทในบัตรเดียวนี้นี้จะเป็นการกาเลือกตั้ง ทั้งในแบบเขตและถึงแม้ในแบบเขตผู้ที่ประชาชนจะไม่ได้รับการเลือกตั้งแต่คะแนนเสียงย่อมไม่ตกน้ำ สามารถนำไปคำนวณได้ในแบบบัญชีรายชื่อ นั่นคือ คะแนนในส่วนของผู้แพ้จะนำเข้ากับพรรคการเมืองและคำนวณในแบบการจัดสรรปันส่วนผสม และมีการคำนวณออกมาในลักษณะของสูตร⁸ สูตรดังกล่าวนี้จึงทำให้เห็นได้ว่าการคำนวณจากจำนวนของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง โดยกาบาทในการเลือกเพียงคนเดียว ย่อมมีคะแนนพุ่งตรงไปที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในแบบเขตและถึงแม้ว่าคะแนนดังกล่าวจะเป็นคะแนนที่แพ้หรือชนะ คะแนนดังกล่าวนั้นย่อมมาคำนวณในแบบบัญชีรายชื่อด้วยวิธีการคำนวณดังได้กล่าวแล้ว (จัดสรรปันส่วนผสม) วิธีการดังกล่าวนี้พบว่ามีความถูกต้องตรงที่ว่ายิ่งพรรคการเมืองที่ได้คะแนนแบบเขตเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อนำมาคำนวณเข้ากับสูตรดังกล่าวจะพบว่า เป็นการสะท้อนในทางตรงกันข้ามว่าคะแนนแบบบัญชีรายชื่อจะได้น้อย⁹

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 91 การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยหาร้อยอันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร
- (2) นำผลลัพธ์ตาม (1) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขต จำนวนที่ได้รับ ให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะมีได้
- (3) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะมีได้ตาม (2) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์ คือ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

⁹ ผลการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 สำหรับพรรคที่ได้ ส.ส. แบบแบ่งเขตมีทั้งสิ้น 9 พรรคการเมือง 350 ที่นั่งประกอบด้วย พรรคเพื่อไทย 137 คน ,พรรคพลังประชารัฐ 97 คน, พรรคภูมิใจไทย 39 คน, พรรคประชาธิปัตย์ 33 คน, พรรคอนาคตใหม่ 30 คน

และเมื่อนำมาพิจารณาจะพบว่า เป็นไปตามข้อสังเกตในทางวิชาการ¹⁰ ที่กล่าวว่า ยิ่งเมื่อได้คะแนนแบบเขตเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อมีการนำมาคำนวณในแบบจัดสรรปันส่วนผสมหรือที่เรียกว่า คณิตศาสตร์ทางการเมือง ที่มีปัญหา¹¹ ดังกล่าว มีการกาบัตรใบเดียวแต่ส่งผลสะท้อนถึง

, พรรคชาติไทยพัฒนา 6 คน, พรรคประชาธิปัตย์ 6 คน, พรรคชาติพัฒนา 1 คน, พรรครวมพลังประชาชาติ 1 คน โดยมีพรรคที่ได้ ส.ส. บัญชีรายชื่อ จำนวน 26 พรรค จำนวน 150 ที่นั่ง ประกอบด้วย อนาคตใหม่ 50 คน, พลังประชารัฐ 19 คน, ประชาธิปัตย์ 19 คน, ภูมิใจไทย 12 คน, เสรีรวมไทย 10 คน, เศรษฐกิจใหม่ 6 คน, เพื่อชาติ 5 คน, ชาติไทยพัฒนา 4 คน, รวมพลังประชาชาติไทย 4 คน, พลังท้องถิ่นไท 3 คน, ชาติพัฒนา 2 คน, รักษาผืนป่าประเทศไทย 2 คน, ประชาชาติ 1 คน, พลังปวงชนไทย 1 คน, พลังชาติไทย 1 คน, ประชาภิวัฒน์ 1 คน, พลังไทยรักไทย 1 คน, ไทยศรีวิไลย์ 1 คน, ครูไทยเพื่อประชาชน 1 คน, ประชานิยม 1 คน, ประชาธรรมไทย 1 คน, ประชาชนปฏิรูป 1 คน, พลเมืองไทย 1 คน, ประชาธิปไตยใหม่ 1 คน, พลังธรรมใหม่ 1 คน, และ ไตรภักธรรม 1 คน

¹⁰สมชัย ศรีสุทธิยากร, /การออกแบบระบบการเลือกตั้งในอุดมคติ/[Online], Available

URL: https://www.matichonweekly.com/column/article_565288, มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 17 - 23 มิถุนายน 2565.

¹¹ ส่วนการบัตรพิเศษของ ส.ส. พึงมีเพิ่มเติม ส.ส. บัญชีรายชื่อ ของการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2562 เป็นการบัตรพิเศษเพิ่มให้ ในพรรคที่ได้คะแนนเศษเยอะที่สุดที่ยังคงสามารถมี ส.ส. พึงมีได้อีกโดยเรียงจากเศษมากที่สุดถึงน้อยที่สุดไล่ไปจนกว่าจะครบจำนวน ส.ส. บัญชีรายชื่อที่ขาดไป

อันดับ	พรรค	คะแนนที่นำมาคิด	ส.ส.พึงมีได้	ส.ส.เขต	ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อที่ได้รับเบื้องต้น
1	พลังประชารัฐ	8,433,137	118.6805	97	21.6805
2	เพื่อไทย	7,920,630	111.4679	136	-25.5321
3	อนาคตใหม่	6,265,950	88.1814	31	58.1814
4	ประชาธิปัตย์	3,947,726	55.5568	33	22.5568
5	ภูมิใจไทย	3,732,883	52.5333	39	13.5333
6	เสรีรวมไทย	826,530	11.6318	0	11.6318
7	ชาติไทยพัฒนา	782,031	11.0056	6	5.0056
8	เศรษฐกิจใหม่	485,664	6.8348	0	6.8348
9	ประชาชาติ	485,436	6.8316	6	0.8316
10	เพื่อชาติ	419,393	5.9022	0	5.9022
11	รวมพลังประชาชาติไทย	416,324	5.8590	1	4.8590
12	ชาติพัฒนา	252,044	3.5470	1	2.5470
13	พลังท้องถิ่นไทย	213,129	2.9994	0	2.9994
14	รักษาสผืนป่าแห่งประเทศไทย	136,597	1.9223	0	1.9223
15	พลังปวงชนไทย	81,733	1.1502	0	1.1502
16	พลังชาติไทย	73,871	1.0396	0	1.0396
17	ประชาธิปไตย	69,417	0.9769	0	0.9769
18	พลังไทยรักไทย	60,840	0.8562	0	0.8562
19	ไทยศรีวิไลย์	60,421	0.8503	0	0.8503
20	ประชานิยม	56,617	0.7968	0	0.7968

ผู้แทนราษฎรในแบบเขต ในแบบบัญชีรายชื่อหรือแม้กระทั่งคะแนนดังกล่าวอาจจะเป็นตัวชี้ว่า แคนดิเดตที่พรรคการเมืองต่าง ๆ เสนอ ว่าผู้ใดสมควรได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ย่อมจะเป็นจุดชี้ขาดได้ ดังนั้นจึงกล่าวว่ามีใช้แต่เพียง One man two vote เท่านั้น แต่อาจจะเป็น One man three vote เสียด้วยซ้ำไป กล่าวคือเป็นการเลือกแบบเขตและคะแนนก็เข้าพรรคและชี้ขาดว่าผู้สมัครในแบบแคนดิเดตที่ผู้สมัครในพรรคการเมืองเสนอพรรคละไม่เกิน 3 รายชื่อ เพื่อเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งพบว่าในกรณีดังกล่าวเป็นจุดอ่อนอย่างยิ่ง ที่มีการกล่าวว่าผลการเลือกตั้งดังกล่าวมิได้สะท้อนว่าการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยมิได้เป็นไปตามหลักเสียงข้างมาก แต่เป็นการคำนึงถึงเสียงข้างน้อย และมีความบกพร่องในทางคณิตศาสตร์ทางการเมือง ตามสูตรดังกล่าวข้างต้นที่ส่งผลให้ พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนนิยมในภาพรวมทั้งประเทศมากในระดับเขต ไม่มีโอกาสได้ที่นั่ง ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ (ปาร์ตี้ลิสต์) แม้แต่คนเดียว จากคะแนนผลการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 โดยมีพรรคที่ได้ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 26 พรรค จำนวน 150 ที่นั่ง ประกอบด้วย พรรคเพื่อไทย 0 คน , อนาคตใหม่ 50 คน, พลังประชารัฐ 19 คน, ประชาธิปัตย์ 19 คน, ภูมิใจไทย 12 คน, เสรีรวมไทย 10 คน, เศรษฐกิจใหม่ 6 คน, เพื่อชาติ 5 คน, ชาติไทยพัฒนา 4 คน, รวมพลังประชาชาติไทย 4 คน, พลังท้องถิ่นไท 3 คน, ชาติพัฒนา 2 คน, รักษ์ผืนป่าประเทศไทย 2 คน, ประชาชาติ 1 คน, พลังปวงชนไทย 1 คน, พลังชาติไทย 1 คน, ประชาภิวัฒน์ 1 คน, พลังไทยรักไทย 1 คน, ไทยศรีวิไลย์ 1 คน, ครูไทยเพื่อประชาชน 1 คน, ประชานิยม 1 คน, ประชาธรรมไทย 1 คน, ประชาชนปฏิรูป 1 คน, พลเมืองไทย 1 คน, ประชาธิปไตยใหม่ 1 คน, พลังธรรมใหม่ 1 คน, และ ไตรภักธรรม 1 คน

จากการคำนวณอัตราส่วนที่มาของ ส.ส. เปรียบเทียบกันแล้วเห็นว่าระบบเลือกตั้งส.ส. ในรัฐธรรมนูญ 2560 ก่อนแก้ไขครั้งที่หนึ่งนั้นพรรคใหญ่ได้รับจัดสรรที่นั่ง ส.ส. แบบบัญชีชื่อน้อยกว่ามาก เพราะพรรคใหญ่ได้ ส.ส. เขตมากอยู่แล้ว ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่เป็นธรรมแก่พรรคที่ได้คะแนนเสียงจากประชาชนส่วนใหญ่และส่งผลให้พรรคใหญ่ไม่ส่งผู้สมัครส.ส. แบบบัญชีชื่ออีก แต่หันมาใช้วิธีการแตกพรรคย่อยออกไป ซึ่งจะส่งผลเสียเฉพาะพรรคใหญ่ที่ได้คะแนนเสียงมากเท่านั้น ส่วนพรรค

21	ครูไทยเพื่อประชาชน	56,617	0.7929	0	0.7929
22	ประชากรธรรมไทย	47,848	0.6734	0	0.6734
23	ประชาชนปฏิรูป	45,508	0.6404	0	0.6404
24	พลเมืองไทย	44,766	0.6300	0	0.6300
25	ประชาธิปไตยใหม่	39,792	0.5600	0	0.5600
26	พลังธรรมใหม่	35,533	0.5001	0	0.5001
27	ไตรภักธรรม	33,748	0.4749	0	0.4749

ที่ได้คะแนนเสียงน้อยหรือพรรคขนาดกลางและพรรคเล็กจะมีผลเสียคือ อาจไม่มีผู้สมัครในแบบแบ่งเขตและส่วนที่ได้ประโยชน์คือจะได้ ส.ส.บัญชีรายชื่อมากกว่าระบบอื่น ดังนั้น จึงเห็นวาระบบเลือกตั้ง ส.ส.ตามรัฐธรรมนูญ 2540 จะดีกว่ารัฐธรรมนูญอื่นเพราะใช้ระบบบัตรสองใบประชาชนมีสิทธิเลือกตั้ง ส.ส.แบบแบ่งเขต และ ส.ส.บัญชีรายชื่อ ส.ส.บัญชีรายชื่อ อีกทั้งพรรคที่มีคะแนนเสียงมากย่อมได้ที่นั่ง ส.ส. มาก ถือเป็นการให้ความสำคัญแก่เสียงส่วนใหญ่ของ ประชาชนและส่งผลให้การจัดตั้งรัฐบาลมีเสถียรภาพมาก แม้พรรคฝ่ายค้านมีอำนาจในการต่อรองมาก แต่ก็อาจแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยการเพิ่มอำนาจของฝ่ายค้านเพื่อตรวจสอบรัฐบาลได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ดังนั้นจึงมีการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมาโดยยังคงใช้วิธีการ เลือกตั้งโดยแบ่งระบบการเลือกตั้งออกเป็นสองแบบเช่นเดิม คือ มีทั้งในระบบเขตและระบบบัญชีรายชื่อ หากแต่ได้มีการเพิ่มผู้แทนราษฎรในแบบเขตจาก 350 คน เป็น 400 คน และในแบบบัญชีรายชื่อ จาก 150 คน ลดลงเหลือ 100 คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการคำนวณมิได้ใช้วิธีการจัดสรรปันส่วนผสมดังเช่นในกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ.2562 หากแต่เปลี่ยนวิธีการคำนวณในแบบบัญชีรายชื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงจาก 150 คน ลดลงเหลือ 100 คน โดยนำมาเทียบบัญญัติไตรยางค์ เหนือเช่นเดียวกันกับที่มาของผู้แทนราษฎรในแบบบัญชีรายชื่อตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

การดำเนินการดังกล่าวตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 หรือในฉบับปัจจุบันนี้ จึงพบว่า มีการจัดการเลือกตั้งใน สองแบบที่แตกต่างกันกล่าวคือเป็นการจัดการเลือกตั้งในแบบผู้แทนราษฎร 350 คน 350 เขต และวิธีการคิดแบบจัดสรรปันส่วนผสม 150 คน ในปี พ.ศ. 2562 และเมื่อปีการเลือกตั้งในอีก 4 ปีต่อมา คือปี พ.ศ. 2566 ได้เปลี่ยนเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 400 คน และแบบบัญชีรายชื่อ 100 คนกลับไปสู่รูปแบบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งในแบบเขตและแบบบัญชีรายชื่อ เท่ากันกับปี พ.ศ. 2540 ดังแสดงในตาราง

พรรค	คะแนนเลือกตั้ง 2566	ส.ส. เขต	จำนวน ส.ส.บัญชีรายชื่อ		
	คะแนนมหาชน		รธน.. 60 MMA ¹²	รธน. 60 MMM ¹³	แบบเยอรมัน MMP ¹⁴
พรรคก้าวไกล (ก.ก.)	14,438,851 เสียง	112 คน	80	39 คน	80
พรรคเพื่อไทย (พท.)	10,962,522 เสียง	112 คน	34	29 คน	34
พรรคภูมิใจไทย (ภท.)	1,138,202 เสียง	68 คน	-52	3 คน	-52
พรรคพลังประชาชน (พปช.)	537,625 เสียง	39 คน	-31	1 คน	-31
พรรครวมไทยสร้างชาติ (รทสช.)	4,666,408 เสียง	23 คน	39	13 คน	39
พรรคประชาธิปัตย์ (ปชป.)	925,349 เสียง	22 คน	-9	3 คน	-9
พรรคชาติไทยพัฒนา	192,497 เสียง	9 คน	-6	1 คน	-6
พรรคประชากรไทย (ปช.)	602,645 เสียง	7 คน	1	2 คน	1
พรรคไทยสร้างไทย (ทสท.)	340,178 เสียง	5 คน	-1	1 คน	-1
พรรคเพื่อไทรวมพลัง	-	2 คน	0	ไม่มี	0
พรรคชาติพัฒนากล้า (ชพก.)	212,676 เสียง	1 คน	1	1 คน	1
พรรคเสรีรวมไทย (สร.)	351,376 เสียง	0	0	1 คน	0
พรรคประชาธิปไตยใหม่	273,428 เสียง	0	0	1 คน	0
พรรคใหม่	249,731 เสียง	0	0	1 คน	0
พรรคท้องที่ไทย	201,411 เสียง	0	0	1 คน	0
พรรคเป็นธรรม	184,817 เสียง	0	0	1 คน	0
พรรคพลังสังคมใหม่	177,379 เสียง	0	0	1 คน	0
พรรคครูไทยเพื่อประชาชน	175,182 เสียง	0	0	1 คน	0

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ในกรณีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นการสะท้อน ถึงหลักการพื้นฐานในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่กล่าวว่า เมื่อ ผู้ชนะในแบบเขต เป็นจำนวนมากและหลายเขตก็ย่อมจะเป็นปกติที่ ผู้ที่ชนะในแบบเขตย่อมจะกวาดหรือได้รับคะแนนดังกล่าว ไปเทียบเฉลี่ยโดยเทียบบัญญัติไตรยางค์เป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นในแบบบัญชีรายชื่อเช่นเดียวกัน หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งสั้น ๆ ว่า เมื่อชนะในแบบเขตย่อมชนะในแบบบัญชีรายชื่อ เช่นเดียวกับการเลือกตั้งใน

¹² ระบบเลือกตั้งผสม แบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed-Member Apportionment System - MMA)

¹³ ระบบเลือกตั้งผสม แบบผสมเสียงข้างมาก หรือ แบบผสมคู่ขนาน (บัตรสองใบ) (Mixed-Member Majoritarian-
MMM) หรือ Parallel System

¹⁴ ระบบเลือกตั้งผสม แบบสัดส่วนผสม (Mix-Member Proportional System - MMP)

ปี พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมาหรือ แม้กระทั่งในปี พ.ศ. 2550 ที่มีการกำหนดให้มีบัญชีรายชื่อ จำนวน 80 คน และ 125 คน ตามลำดับก็ตาม ดังนั้น ระบบการเลือกตั้งที่มีการ กำหนดขึ้นดังกล่าวจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในการคิดจำนวนผู้แทนราษฎรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแบบบัญชีรายชื่อ หากจะมีการคงไว้ซึ่ง ผู้แทนราษฎรในแบบที่มีที่มาดังกล่าวหรือต้องการจะให้มีผู้แทนในแบบบัญชีรายชื่อต่อไป¹⁵

กล่าวสำหรับพรรคการเมืองที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบบรัฐสภา กล่าวคือ หากระบบการเลือกตั้งเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ต่อการที่จะทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กไม่สูญพันธุ์หรือมีโอกาสดังกล่าวที่จะได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ระบบการเลือกตั้ง หรือระบบการเมืองนั้นย่อมจะถือว่าเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมือง แต่หากระบบการเลือกตั้งที่เป็นระบบที่ทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กสูญพันธุ์หรือได้จำนวนเสียงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรน้อยลง ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวย่อมไม่สอดคล้องกับพื้นฐานการปกครองในระบบรัฐสภาอย่างแน่นอน ดังนั้นการคำนึงถึงความเข้มแข็งของพรรคการเมืองโอกาสที่พรรคการเมืองจะได้รับการเลือกตั้ง ผันแปรไปตามรูปแบบของระบบการเมืองและระบบการเลือกตั้ง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ประเทศที่อยู่ในระบบรัฐสภา จะต้องคำนึงถึง ดังคำกล่าวที่ว่า หัวใจของประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้ง หัวใจของการเลือกตั้ง คือ พรรคการเมือง พรรคการเมืองคือ ยานพาหนะของผู้แทนในการเข้าสู่อำนาจรัฐ ดังนั้น มาตรการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ รัฐสภา และมาตรการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมือง จึงมีความสำคัญโดยใน บทความนี้มุ่งที่จะชี้ไปถึงความเข้มแข็งของพรรคการเมืองผ่านระบบการเลือกตั้ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็น ความท้าทายอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาค้นคว้ากันต่อไป ถึง ระบบการเลือกตั้ง ที่จะทำให้พรรค

¹⁵เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า หากจะมีการคงผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไว้จะต้องมีการกำหนดวิธีการคิดหรือ คำนวณผู้แทนราษฎรในแบบบัญชีรายชื่อที่เป็นการสอดคล้องกับพื้นฐานการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นคือ หาก ได้รับการเลือกตั้งในแบบเขตเป็นจำนวนมาก ย่อมต้องได้จำนวนผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ หรือแบบ List เป็นจำนวน มากเช่นเดียวกัน เพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้ง เช่นเมื่อปี พ.ศ. 2562 ในอีกด้านหนึ่งหากจะมีการยกเลิก ผู้แทนราษฎรในแบบบัญชีรายชื่อเช่นเดียวกับในกรณีของประเทศสหราชอาณาจักรหรือประเทศอังกฤษ ก็มิได้มี ผู้แทนราษฎรในแบบดังกล่าว ก็ย่อมจะต้องวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสียต่างๆ หรือยกเลิกผู้แทนราษฎรในแบบดังกล่าว ถึง พื้นฐานวัฒนธรรมในทางการเมืองและสาเหตุที่มีการกำหนดผู้แทนราษฎรในแบบบัญชีรายชื่อขึ้นทั้งในส่วนที่เป็นไปตาม ทฤษฎีและข้อเท็จจริงที่ปรากฏเพื่อที่จะตอบคำถามว่า ผู้แทนราษฎรในแบบบัญชีรายชื่อสมควรมีและคงอยู่ในระบบการ เลือกตั้งและการเมืองไทยหรือไม่

การเมืองขนาดเล็กได้มีโอกาสแจ้งเกิดในเวทีการเมืองต่อไป ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลง ที่เกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งย่อมส่งผล วิวัฒน์ ถึงการพัฒนาการเมืองของพรรคการเมืองอย่างแน่แท้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยเรื่องระบบการเลือกตั้งเป็นการนำกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน 3 พระราชบัญญัติประกอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาทำการวิเคราะห์ กรณีดังกล่าวจะทำให้พบว่า เมื่อนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับแล้ว ได้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นข้อเท็จจริง ที่ทำให้เห็นว่าการคิดคะแนน การคำนวณคะแนนหรือสูตรในการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแบบที่เรียกว่า จัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Apportionment – MMA) มีปัญหาอย่างยิ่งโดยพบว่าหากนำวิธีการดังกล่าวมาใช้บังคับจะทำให้พรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งในแบบเขต เมื่อนำไปคำนวณตามสูตรในการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ (150 คน) ไม่เป็นไปตามหลักการที่ว่า เมื่อชนะการเลือกตั้งในแบบเขต และได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตจำนวนมาก ย่อมได้คะแนนของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ (Party-list) มากตามไปด้วยแต่กลับพบว่ายิ่งเมื่อชนะแบบเขตมากขึ้นเท่าไร มากขึ้นเท่าไร เมื่อนำมาเข้าสู่สูตรหรือสมการตามที่มีปรากฏอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2560 จะพบว่า การนำคะแนนพึงมีหรือการนำสูตรที่เรียกว่าคณิตศาสตร์ทางการเมืองดังกล่าวตัวคูณ และตัวหาร แม้กระทั่งการปัดเศษทศนิยมจะทำให้เป็นปฏิกาดกลับกัน กล่าวคือ เมื่อได้คะแนนแบบเขตมากก็จะทำให้ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อน้อยลง¹⁶ กรณีดังกล่าวอาจจะมาจากสาเหตุ การลดบัตรเลือกตั้งเป็นบัตรใบเดียว กล่าวคือ กากบาทเลือกคนเดียวคะแนนดังกล่าวถูกนำไปคิดทั้งในแบบเขตและแบบที่นำคะแนนเข้าพรรค นอกจากนั้นยังเป็นการระบุถึงแคนดิเดตของบุคคลที่จะเข้าดำรง

¹⁶จะเห็นได้ว่าผลการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 พรรคเพื่อไทย ส.ส.แบบแบ่งเขต 137 ที่นั่ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ 0 ที่นั่ง, พรรคพลังประชารัฐ ส.ส.แบบแบ่งเขต 97 ที่นั่ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ 18 ที่นั่ง, พรรคภูมิใจไทย ส.ส.แบบแบ่งเขต 39 ที่นั่ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ 12 ที่นั่ง, พรรคประชาธิปัตย์ ส.ส.แบบแบ่งเขต 33 ที่นั่ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ 19 ที่นั่ง, พรรคอนาคตใหม่ ส.ส.แบบแบ่งเขต 30 ที่นั่ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ 50 ที่นั่ง

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เป็นการกากบาทเพียงคนเดียวแต่ได้ผลลัพธ์ถึง 3 อย่าง (One Man Three Vote) มิใช่พื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่ 1 คนจะเป็น 1 เสียง (One Man One Vote) ดังนั้นจึงสมควรปรับวิธีคิดหรือสูตรในการคิดคะแนนให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในทางการเมืองและเจตจำนงของประชาชนที่เป็นความต้องการ กล่าวคือ ถ้าประชาชนเลือก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแบบเขตเลือกตั้งของพรรคการเมืองไหนเป็นจำนวนมาก ย่อมต้องส่งผลตามกันว่าพรรคการเมืองนั้นย่อมได้คะแนนในแบบบัญชีรายชื่อ มากขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย ดังนั้นในเวลาต่อมาจึงมีการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560 และเปลี่ยนเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตเลือกตั้ง 400 คน และแบบบัญชีรายชื่ออีก 100 คน (ลักษณะการคิดและการคำนวณเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน พ.ศ. 2540) ที่เป็นการเทียบบัญญัติไตรยางศ์เพื่อที่จะคิดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ มิได้มีการคิดสลับซับซ้อนเช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะนิติศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยจนสำเร็จลงแล้ว นอกจากนี้ผู้วิจัยยังขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเกริก และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะนิติศาสตร์ที่เอื้อเฟื้อเวลา สถานที่ ห้องสมุด ให้ผู้วิจัยได้สามารถศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลได้ และนอกจากนั้นยังขอขอบคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจในการที่จะช่วยผลักดันให้งานวิจัยดังกล่าวนี้สำเร็จลงแล้ว ไว้ ณ ที่นี้ด้วย เหนืออื่นใดผู้วิจัยขอขอบคุณ สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย ที่ได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้นำรายงานผลการวิจัยนำเสนอสู่สาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

กาบแก้ว ปัญญาไทย. (2565). เปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐฝรั่งเศส. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(3), 182–192 สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pacific/article/view/263154/177599>

- ชนิตาภา มงคลเลิศพล. (2560). *ระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทย : ศึกษากรณีระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสม*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2566). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ระบบเลือกตั้งเพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมคุณภาพประชาธิปไตย*. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.
- ปิยนันท์ ชวงวงษ์หล้า. (2564). *ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พงษ์นิรันดร์ อุทัยกาญจกุล. (2567). บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง. *Journal of Buddhist Education and Research*, 10(2), 354–360 สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jber/article/view/275999/184225>
- พรณรต์ ดิษฐ์เจริญ. (2562). *ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบผสม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัฒนะ เรือนใจดี. (2567). *หลักกฎหมายมหาชน (พิมพ์ครั้งที่ 4) : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
- พัฒนะ เรือนใจดี. (2568). *กฎหมายว่าด้วยระบบพรรคการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริพร ช่วยคุ้ม สันฐาน ชยนนท์ และ วิจิตรา ศรีสอน. (2566). วิเคราะห์รูปแบบ วิธีการ และผลกระทบการเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 6(3), 141–156 สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/WPSMS/article/view/268100/174353>
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2564). "พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง." ใน *การเมือง อำนาจ ความรู้: หลักรัฐศาสตร์เบื้องต้นสำนักธรรมศาสตร์, ประจักษ์ ก้องกีรติ (บรรณาธิการ)*, 273–306. สยามปริทัศน์.

อำนาจ ธนันทชัย. (2566). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ปัญหาและผลกระทบจากการแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 และ พ.ศ.2566.

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.

Vowles, Jack. (2018). *Electoral Systems in Context: New Zealand*. in The Oxford Handbook of Electoral Systems, edited by Erik S. Herron, Robert J. Pekkanen, and Matthew S. Shugart (New York, NY: Oxford University Press).

Zittel, Thomas. (2018). *Electoral Systems in Context: Germany*. in The Oxford Handbook of Electoral Systems, edited by Erik S. Herron, Robert J. Pekkanen, and Matthew S. Shugart (New York, NY: Oxford University Press).